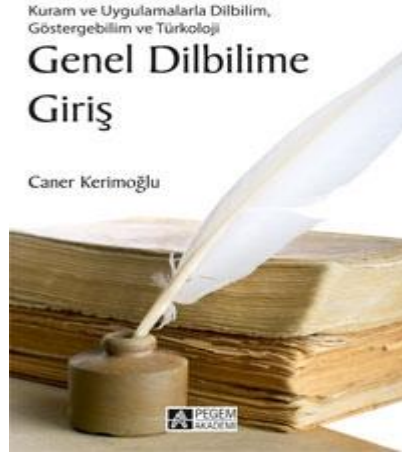

YAYIN DEĞERLENDİRME / REVIEW

Kerimoğlu, C. (2014). *Genel Dilbilime Giriş: Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergebilim ve Türkoloji*. Ankara: Pegem Akademi.

Yusuf TOPALOĞLU¹

Caner Kerimoğlu tarafından kaleme alınan ve dokuz bölümden oluşan *Genel Dilbilime Giriş Kuram ve Uygulamalarla Dilbilim, Göstergebilim ve Türkoloji* adlı yapıt; dilbilimi, dilbilimin geçmişten günümüze kadar olan gelişimi, dilbilim kuramları, ses ve biçim bilgisi, sözdizimi alanlarındaki uygulamaları ve dil ile ilgili daha başka birçok alanı temel başlıklar altında incelemektedir.

Kerimoğlu, birinci bölümde dilin ne olduğuna değinmekte, dilbilgisi ve dilbilim ile ilgili genel değerlendirmeler yapmaktadır. 15. yy öncesi *Yunan, Roma, Hint, Arap, Türk geleneği* ve 15. yy sonrası *Avrupa geleneği, Port Royal Okulu, tarihsel ve karşılaştırmalı dil incelemelerine* değinerek dil incelemelerinin tarihçesiyle ilgili önemli bilgiler vermektedir. Son olarak da 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında ilk çalışmaları tarihsel karşılaştırmalı dilbilgisine ilişkin olan Ferdinand de Saussure tarafından biçimlendirilen ve o güne kadar dil incelemelerinde kullanılan yöntemleri değiştirmeye başlayan *dilbilimin doğuşundan* söz etmektedir.

Yazar, ikinci bölümde dilbilimin kuramlarını ele almaktadır. Kuramlara ana hatlarıyla bakıldığında, üç büyük akım olan ve birincisi ilk olarak Saussure ve görüşleri ile biçimlenen *Yapısalcılık*; daha sonra da yapısalcılık içinden çıkarak gelişen *İşlevselcilik* ve *Üretken Dönüşümsel Dilbilgisi (Evrensel Dilbilgisi)* üzerinde durmaktadır. Ayrıca bu bölümde, yapısalcılıktan başlayarak dilbilimin

¹ Okt., Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü.
ytopaloglu@nku.edu.tr

gelişiminde etkili olan *Ferdinand de Saussure, Antoine Meillet, André Martinet, Lucien Tesnière, Gustave Guillaume, Franz Boas, Edward Sapir, Leonard Bloomfield, Zellig Sabetai Harris, Noam Chomsky, Charles Sanders Peirce, Roman Jakobson, Vladimir Propp, Roland Barthes, Algirdas Julien Greimas, Mihail Mihailoviç Bahtin, Jaques Derrida, Umberto Eco, Émile Benveniste, John Austin, John Searle* gibi önemli kuramcılar tanıtılmaktadır. Daha sonra da, **Dilbilim Kökenli Dilbilgisi Kuramları** çerçevesinde *öbek yapı, bağıntısal, durum, belirli cümle, kuruluş, ulamsal, olasılık, bağımlılık, işlevci, ağaç birleşimli dilbilgisinden* ve alt başlıklarından söz edilmektedir. Son olarak da, *göstergebilim ve kuramları, edimibilim (sözedimi) ve sözcemele kuramlarını* ve alt başlıklarını **Dilbilimden Doğan Alanlar** ana başlığı altında toplamakta ve bu konulara değinmektedir.

Dil, dilbilgisi, dilbilim kuram ve kuramcılarının tanıtımından sonra, yazar üçüncü bölümde; sesin incelenmesinin çok boyutlu bir bakış gerektirdiğini, sesle ilgili deneyler yapıldığını, sesin çıkarılma biçiminin insanla ilişkisini, birçok farklı bilim dalının insan sesinin özelliklerini araştırdığını dile getirmiş ve *sesbilgisi ile sesbiliminin* dilbilimde sesle ilgili inceleme yapan iki alan olduğunu vurgulamaktadır. *Ses ve Dilbilim* başlığı altında; *sesbilgisi ve sesbilim, sesbirim ve alt sesbirim* temel kavramları; *ses sınıflandırmaları, Türkoloji'deki sesle ilgili bazı tartışmalar ve dilbilim* ile ilgili önemli bilgiler vermektedir.

Dördüncü bölümde ise; *Biçim ve Dilbilim* başlığı altında; *biçimbirim, alt biçimbirim, sözcükbirim* temel kavramlarını; *sözcük, sözcük türleri, yapım çekim, dilbilgiselleşme; sayı, cinsiyet, durum, iyelik, belirlilik* isim ulamlarını; *zaman, kip/kiplik, görünüş, kişi, çatı* fiil ulamlarını ve son olarak *Türkoloji'deki biçimbilgisiyle ilgili bazı tartışmaları ve dilbilimini* ele almaktadır.

Yazar, sözdiziminin temelde cümlenin yapısıyla ilgili bir çalışma alanı olduğunu, cümlenin *yapısı* kavramının da tartışılması gerektiğinin altını beşinci bölümde çizmektedir. *Cümle ve Dilbilim* başlığı altında; *öbek, cümle* temel kavramlarından, *öbek sınıflandırmalarından, cümle ve öğelerinden, cümle türlerinden* ve son olarak *Türkoloji'deki cümleyle ilgili bazı tartışmalardan ve dilbiliminden* söz etmektedir.

Kerimoğlu, anlamı *dilin kalbi* olarak niteleyen, anlam olmadan dilin *havasız ciğerlere* benzediğini belirten dilbilimcilerin olduğunu fakat anlama bu kadar önem verilmesine rağmen net olarak bir tanımının yapılmasının zor olduğunu altıncı bölümde vurgulamaktadır. *Anlam ve Dilbilim* başlığı altında; *gönderim, kavram, kaplam, işlem, anlambirimcik* temel kavramlara, *Frege, Ogden-Richards, Carnap, Grice, Leech, Wittgenstein* anlam açıklamalarına, *genişleme, daralma, iyileşme, kötüleşme, başka anlama geçiş* gibi anlamla ilgili dönüşümlere; *eş seslilik, eş yazılılık, çok anlamlılık* anlam bulanıklığına; *eş anlam, karşıt anlam, alt anlam* ilişkilerine ve anlamla ilgili son olarak *mecaz, gerçek ve yan anlam* türlerine değinmektedir.

Kerimoğlu yedinci bölümü dilbilim dallarına ayırmıştır. Bu bölümde *beyin, toplum, ruh, uygulamalı dilbilim, metin bilgisayar dilbilimini, sözcükbilim ve sözlükbilimi*, beyin dilbilimin alt başlığı olan *dil yitimi* (aphasia) ve *konuşma bozukluklarını*, ruh dilbilimin alt başlığı olan *dil edinimini* ve uygulamalı dilbilimin alt başlığı olan *dil öğretimini* ele almaktadır.

Yazar sekizinci bölümü dünya dillerine ayırmakta ve dünyadaki dil sayısı ile ilgili farklı görüşlerin var olduğunu, 3000 ile 7000 arasında değişen rakamlar verildiğini dile getirmektedir. ***Dünya Dilleri*** ana başlığı altında ***Dil ve Tarih***; *insan dilinin doğuşu ve özellikleri, dil tarihlendirmesi, biçimbirim tarihi, Dil Sınıflandırmaları*; *yapı ve köken bakımından dil sınıflandırmaları, çok kökenli ve tek kökenli kuramlar, Dil ve Standart*; *lehçe, aksan, birey dili-grup dili vb., lehçebilim, Evrensellik ve Tipoloji çalışmaları, Dil İlişkileri*; *ödüncleme, kod değiştirimi, kırma dil, çok dillilik vb., dil ölümü, Yazı, Yazı Dili ve Konuşma Dili* ana ve alt başlıklarla değerli bilgiler aktarmaktadır.

Son bölüm olan dokuzuncu bölümde yazar, Türkiye’de dil ile ilgili ilk çalışmaların daha çok filoloji çerçevesinde artsüremli yöntemlerle yapıldığını ve özellikle tarihi metinlerin yayımlanmasının dil çalışmalarının ilk aşaması olarak görülebileceğini iddia etmekte ve Türkiye’deki dilbilim çalışmalarının durumuna değindikten sonra Türkoloji ve dilbilimini ele almaktadır.

Dilbilimin sesbilim, sesbilgisi, biçimbilim, sözdizimi ve anlambilim gibi farklı alanlarını ve dili oldukça kapsamlı bir biçimde konu edinen bu kitap, dünya dilleri ve bunların sınıflandırılması sorununa genel bir çerçevede değinmekte ve sonunda bütün bu konuları Türkoloji ile bağdaştırması açısından değerli bir yapıt değerlendirmesini hak etmektedir. Ancak genel olarak dil ve dilbilimin hemen hemen her kuram ve alanının anlatılmaya çalışılması, belki de daha çok ayrıntı gerektiren bazı önemli konuların biraz yüzeysel kalmasına neden olmaktadır.